

az emberek közös vagyona lett és így az emberi történelem kiszakíthatatlan része.

Theodor Balk

WILHELM HAUER ÉS POGANYAI. A kétéve tartó német egyházi harc lassan hatalmas arányú vallásháborúvá fejlődik. — Mi a helyzet? A nemzeti szocializmus törekvése a német kispolgárság tökéletesen hajlamait olyan irányba terelni, ahol nem tartja veszélyesnek. Ha a nép úgy véli, hogy csupán az igazi vallás hiányzik a boldogsághoz, akkor az ezért folyó harcban megfelelkezik fontosabb dolgokról. E hivatalos felfogásnak tényleg van bizonyos sikere. A mozgalom azonban olyan fejlődés-csiréit hordja magában, amely még jelentős nehézségeket okozhat a jelenlegi német uralomnak.

A mai német pogány mozgalmak számos irányzatból és egyesületből tevődnek össze. A legerősebb *Wilhelm Hauer*, tübingai egyetemi tanár mozgalma, a *Deutsche Glaubensbewegung*. Emellett még van pár szekta: *Rosenberg* kis csoportja: *Dinter Nordische Freiheitsbewegung*-ja, amely már valamivel nagyobb és a *Ludendorff-szövetség*, amelynek befolyása meglehetősen jelentékeny. Mindezeknek az egyesületeknek közös vonása, hogy a hagyományos kereszténységnek úgy katolikus, mint protestáns formáját elvetik s még *Müller* birodalmi püspök törekvéseitől is, aki pedig Krisztust egyenesen tőrrel ellátott barna ingbe öltöztette, távolt tartják magukat. Ezek a pogányok úgy az Ó-, mint az Új-testamentumot visszautasítják. Mi kerüljön ezek helyébe?

Ezért folyik a harc. A legradikálisabb *Ludendorff*. Ő általában a vallás ellen van. Szerinte a német isten minden jó német fejében és szívében lakik. Az olyasmi, mint „sors“ vagy „gondviselés“ egyáltalán nem létezik számára. Ha a németiség megszabadul az ilyen befolyásoktól, csak akkor győz majd mindenek felett. Szerinte ez a német vallás. *Dinter* és *Rosenberg* köre részben a *Wotan*-kultusz, részben az árja-Krisztus mellett tartanak, s a legnagyobb komolysággal annak az igazolására törekednek, hogy a biblia környezete egyszerű zsidó hamisítás. Valamennyiük hatásán túl tesz *Wilhelm Hauer*. Ennek meg van a maga magyarázata. *Hauer* mozgalma úgy szívja föl az egyházi harcok folytán a tanácstalanná lett protestánsokat és katolikusok százezreit, hogy az egyházakkal szemben nem égeti fel a hidat. *Hauer* u. i. elsősorban nem Krisztus leépítését követeli, hanem a szabadvallásúak egyenjogúsítását az állami életben. Ha a jelenlegi vallásoktatást az iskolákban beszüntetik, úgy a fajellenes kereszténység maga magától kipusztul — felfogása szerint — s egy általános vallásosságnak ad helyet, amely elismeri úgy a sorsot és a gondviselést, mint az örök törvényeket, amelyeknek az ember alá van vetve. (Ez az a pont, amelyben *Ludendorff* és *Hauer* szemben állnak egymással.)

Ki ez a *Wilhelm Hauer*?

Élete semmiesetre sem mindennapi. Sváb parasztivadék, kitanulja az ács mesterséget, de ellenállhatatlan tudásszomjat érez, elkezd tanulni, elvetődik Angliába, éjjel-nappal tanul, leérettségizik. A háború alatt egyideig internált Angliában, később Bázélbe kerül egy misszió iskolába, majd Indiában lelkészkedik. Az ind vallási tanok annyira megragadják, hogy kilép egyházából. Haza tér, magántanár Tübingában. Tantárgya az összehasonlító vallástudomány és indológia. Könyveket ír a vallásról és az antropológusok ellen. Részt vesz az ifjúság mozgalmaiban, 1931 körül valami vallásokfeletti kör alapításának tervével foglalkozik, sőt kis ideig érintkezést tart fenn *Martin Buberr*al. 1933 januárja után célszerűbbé válik beállítódása. *Buberr*al és már nem százszázalékos árjakkal beszünteti az érintkezést s ezek helyett az örökké a párt klikk dzsungeljében bo-

lyongó Reventlow gróffal lép összeköttetésbe. Megalakítják a nem-keresztények szövetségét, amelyből végül, különböző összeolvadások és kiválások után, a Deutsche Glaubensbewegung keletkezett. A mozgalom tagjainak a számát 2—3 százezerre teszik. Tag csak az lehet, aki kilépett az egyházból és árja; a nemzetiszocialista pártba azonban nem kell tartoznia, s csupán a mozgalom vezetői kötelesek hűséget fogadni az állammal szemben.

Maga Hauer sem tagja a nemzeti szocialista pártnak. Kijelentette, hogy csak akkor lép be a pártba, ha a pártprogram 24. pontját, amelyben a párt a pozitív kereszténység mellé köti le magát, törlik. Nehéz megállapítani, hogy egy olyan pártprogramra való hivatkozás, amelynek a figyelmes olvasása ma Németországban veszéllyel jár, demagógia-e vagy naivitás. Mindenesetre azok, akik személyesen ismerik Hauert, azt állítják, hogy becsületes, bensőleg meggyőződött ember, aki sokakra szuggesztív hatást gyakorol. Valláspolitikája viszont annál veszélyesebb. Írásai-ból kiderül, hogy egyáltalán nem olyan naiv, mint amilyennek teszi magát s hogy a nemzeti szocializmusnak meg van az oka rá, amiért támogatja. Hauer, nagyon helyesen, felismerte, hogy azok a körök, amelyek a katolikus vagy protestáns egyháztól elfordulnak, az államra nézve veszedelmes ellenzéké fejlődhetnek, ha idejében nem fogják fel őket olyasvalamivel, amely köré bár felekezet nélkül, de semmiesetre sem vallás vagy eszmény nélkül csoportosulhatnak. Csak így lehetséges — vélekedik Hauer — a német munkásság nagy részének megragadása és az ellenzékiség elfojtása. Ha a népnek nincs vallása, úgy feltartóztathatatlan a bolsevizmusba való süllyedése. Ezért szükséges a vallási vezetés megteremtése. Hauer szerint tehát a nemzeti szocialista államot csak valóságossággal lehet megmenteni. De mert a polgári körök mindinkább kételkednek a régi dogmákban, a munkásság széles köre meg már régen atheista és szabadongondolkodó, s Jézus sem elegendő, ezért a következő megfontolással él:

„Nem lehetséges, hogy német gyermekek a jövőben, hogy úgy mondjuk, természetesen elfogadják, hogy Ábrahám, Izsák és Jákob pátriárkái, Mózes, Dávid és Salamon pedig vallási mintaképei és hősei. A mi pátriárkánk és mintaképeink mások: Siegfried, Eckhardt, Luther, Goethe, Fichte, Arndt. S nyomtatékkal küzdünk is azért, hogy a germán-német örökség a német nép vallásos nevelése céljából alkalmazást nyerjen s ama hagyományos keresztény örökség mellett a germán-német örökség egyenlőjogúan, sőt a német ifjúság vallási nevelésének előfeltételeként szerepeljen.“

Ez a programja Hauernek. Nem érdektelen, hogy Hauer nem elégszik meg a Siegfriedtől Arndtig terjedő ősökkel, hanem megkivánja a budhizmusba és az ó-indiai himnuszokba való elmerülést is, hisz' ezek is „indogermán örökségek“. Ily körülmények közt érthető, hogy Hauer, aki még Goethére is hivatkozik, bizonyos értelmiségi rétegeket, különösen vidéken, vonz magához s más oldalról, látszólagos türelme következtében akaratlanul is a legkülönfélébb ellenzéki csoportosulásokat foghatja föl. A Deutsche Glaubensbewegung gyűlésein és estélyein szerte Németországban a germán-indogermán „szabadvallásosság“ jelszava alatt u. i. egész más dolgokról is nyugodtan lehet beszélni.

Egyelőre nincs is semmiféle veszély. A Hauer-féle mozgalom hivatalos istápolója *Rudolf Hess*, s vele együtt a párt, mindenekelőtt az SA és SS számos vezető tagjai hauerista. Itt-ott azonban már jelentkeznek hangok, hogy ez a gyorsan duzzadó mozgalom egyre nagyobb számban szív fel olyan hitetlen köröket, melyek más irányba tolhatják a mozgalmat.

(Freiburg)

Bözödi Dénes